

gescheiden kerk scheef trekt. Wie zich alleen door hem inlichten laat, zou den indruk krijgen, dat daar enkel bezwaren geleefd hebben en dat toen desondanks, als hij overrompeling, de vereniging is tot stand gekomen. En aldus was het niet. Men behoeft zeker over de bezwaren en de bezwaarden van die jaren niet geheel te zwijgen. Maar wie objectief en eerlijk de geschiedenis onderzoeken wil, moet deze laten staan in het heele levensverband waarin ze voorkwamen. Onze hoop is nog altijd, dat een Chr. Geref. hand ons nog eens een volledige beschrijving van de vaderlandsche kerkgeschiedenis der vorige eeuw geven zal, die niet bij 1892 begint, ook niet bij 1886; die zelfs niet alleen de scheiding van 1834 meldt en dan met een grooten stap naar 1892 overspringt; maar die voluit verhaalt, hoe het in de oude Chr. Geref. Kerk tegenover de doleantie gesteld was. Een dergelijke onbevengene geschiedbeschrijving zou bovendien tot onze tegenwoordige vereniging van veel nut kunnen zijn.

Voorts doet De Jongeleen ook onrecht tegenover zijn uitverkoren getuigen. Zoo'n tusschengevoegd zinnetje: „al ging hij dan ook later met de vereniging mee“, wekt de gedachte, alsof dit bij de betroffenen het bijkomstige was en het andere hoofdzak; ja, alsof zij later gedraaid zijn en hun eigen verleden verloochend hebben. En ook dit is niet overeenkomstig de werkelijkheid. Ook de meer gereserveerden waren voor de vereniging. Zij konden er niet tegen wezen. Daarvoor hadden de Schrift en de belijdenis veel te duidelijk gesproken. In het diepst van hun hart moesten zij zich er aan gewonnen geven. Al zagen zij bezwaren; ze vonden het nog veel en veel bezwaarlijker om niet te verenigen. Dat konden ze helemaal niet voor hun verantwoording nemen. Aan een voortdurende gescheidenheid durfden zij, kort en goed, de toekomst der Gereformeerde Kerk niet opofferen.

En dat dit bij hen niet slechts een woord of een leuze, doch heilige werkelijkheid was, bewijst hun geheele gedrag en zelfs de strijd, die in die jaren gevoerd werd.

Men behoeft werkelijk dezen tijd van plm. 1886 tot 1892 niet te idealiseren en het zondig mensche-lijke dat er ook toen was, over het hoofd te zien, en evenmin voor zijn rekening te nemen of juist te achten elke beschouwing die geleverd werd, om toch het volgende te constateeren:

Die oude Christelijk Gereformeerden slaakten niet wat vage klachten, waarvan noch zijzelf noch anderen een klaar denkbeeld konden krijgen. Evenmin waanden zij gereed te zijn, wanneer ze hun klachten geuit hadden en het dan verder aan de toekomst overlieten, of deze nog eens verdwijnen zouden. Integendeel, zij togen aan den arbeid. Zij spanden zich in, om de moeilijkheden tot de meest preciese formulering te brengen. Zij schreven krantenartikelen en brochures, om tot klaarheid te komen, waar toch de onderlinge geschilpunten lagen. Zij bleven niet staan bij de tweërlei methode van kerkformatie, die in scheiding en doleantie was toegepast. Zij spoorden daarvan den dieperen, principiëlen wortel op. Onder hen werd terecht of ten onrechte — de vraag gesteld, of daar soms een verschil van kerkbegrip achter lag. Of die tweërlei methode soms hier vandaan kwam, dat men verschillend dacht over het verband tusschen zichtbare en onzichtbare kerk, tusschen verbond en kerk, ja over het wezen van de kerk zelf, of dit meer in de verkiezing dan wel in den doop of ook in de belijdenis en het geloof moest worden gezocht. En dan zonnen ze bovendien zelf op middelen en wegen aan, en dienden op hun kerkelijke vergaderingen voorstellen in, waardoor weggenomen kon worden wat hunnerzijds de vereniging betemmerde.

Men heeft het van Chr. Geref. zijde wel doen voorkomen, alsof de vereniging wel gemaakt, maar niet geboren zou zijn.²⁾ Doch men zij voorzichtig met dergelijke uitspraken. Want indien dit bedoelt dat alleen de spontane daad, zooals tegenwoordig ook het fascisme zegt, pas het echte en ware is, dan moet niet slechts de vereniging van 1892, maar heel het christelijk leven in al zijn uitingen, ja zelfs de leer der apostelen en met name Romeinen VII, worden verloochend. Want het spontane volbrengen van de wet Gods is in het leven van den christen de zeldzaamheid. Het gaat in den regel langs den weg van veel strijd en zelfverloochening, dat hij de gehoorzaamheid waarvoor de Heilige Geest in beginsel zijn hart won, tot de volle daad uitbrengt. Maar indien ondanks het zoeken en tasten dat vooraf ging, toch ook de daad die dan volgt als volbrenging van de geëischte gehoorzaamheid mag worden beschouwd, dan mag ook de vereniging van 1892 daaronder worden gerekend.

Doch de grief, die Prof. L. Landeboom tegen de actie van de D.D. Wisse en Van Lingen inbracht, geldt heden nog tegen de Chr. Geref. Kerk en ook tegen De Jongeleen en zijn voorwoordschrijver. Het is op zichzelf zoo erg niet, dat men bezwaren heeft tegen de vereniging van 1892; maar „indien het hun waarlijk om de vereniging te doen is, waarom komen zij dan niet met een bepaald voorstel?... Bezwaren zijn er altijd. En het is veel gemakkelijker, die breed uit te meten dan duidelijk te zeggen, hoe de roeping betracht en de eenheid

verkregen kan worden — zonder die of andere bezwaren.“³⁾

Ook hier gaat de regel door, dat, als twee hetzelfde zeggen, het nog niet hetzelfde is. Als de meer-gereserveerden uit de tachtiger jaren bij de doleerenden opvattingen of praktijken aantreffen, die hun niet naar den zin waren, vonden zij dat over het algemeen jammer. Zij betreurden het, dat er een nieuw obstakel op den weg naar de vereniging was gekomen. Maar De Jongeleen schijnt er behagen in te hebben, dit zoo breed mogelijk uit te meten en aan te toonen, hoe onrechtmatig toch wel de vereniging geweest is. Het is ook niet de geest der vaders, die in dit opzicht uit hem spreekt.

Hoe dan de geest der vaders was?

Ik zou deze vraag kunnen beantwoorden door hier b.v. over te schrijven de citaten, die Prof. Wisse in zijn reeds genoemde brochure heeft gegeven en die toonen, hoe „godzalige Schriftonderzoekers en (mannen) in de Gereformeerde waarheden alleszins bekwaam“, zooals Vermeer, Van der Kemp, Brakel, Ursinus en Olevianus, „in den geest der grootste samenbinding, zonder mensche-lijke uitzonderingen gesproken hebben.“⁴⁾

Maar voor ons tegenwoordig doel is het niet noodig zoo diep in de geschiedenis terug te gaan, doch voldoende, wanneer ik binnen den kring der vroegere afgescheidenen blijf.

Allereerst herinner ik aan de overdracht van het rectoraat aan de Theologische School in 1886, het jaar dat de doleantie begonnen was. In zijn rede: „Doleerende kerken“ sprak Prof. D. K. Wielinga tegen het eind aldus:

„De Nederd. Geref. Kerk te Amsterdam is in betrekking tot het Herv. Genootschap een afgezonderde, een afgescheidene kerk, evenzeer als de Geref. Kerken dat waren in betrekking tot de Pauselijke Hierarchie. In dezen staat zij met de Chr. Geref. Kerken op hetzelfde standpunt. En dat juist geeft hoop, goede hoop voor de toekomst. Want dan behoeven we niet te zoeken naar een voor beiden toegankelijk terrein. Dat is dan reeds aangewezen. De Heere beschame onze hope niet. Want, het is onze innige overtuiging, kerken, die door Gods ontferming op denzelfden Confessionneelen grondslag staan en dat wel met dezelfde kerkorde, kunnen ook bij verschillend inzicht omtrent sommige, zij het ook op zichzelf niet van belang onthloote zaken, op den duur niet van elkander verwijderd blijven. Zij mogen dat ook niet volgens Gods Woord en eigen Confessie. En waar geen van allen samensmelting der kerken wil in een valsche eenheid, maar een kerkelijke eenheid, uitgaande van de zelfstandigheid der plaatselijke Kerken, met de formulieren der Geref. Kerken als accoord van kerkelijke gemeenschap, Class., Prov. en Syn., behoeft dat ook niet.“⁵⁾

En na een herinnering aan de acte van afscheiding en wederkeering van 1834 besloot Prof. Wielinga met deze indrukwekkende peroratie:

„Het is mij een vreugde des harten, dat ik dat woord, te Ulrum biddende geschreven en knielende voor God beleden, 52 jaren daarna mag herhalen, herhalen in de Aula onzer Theologische School, herhalen ten aanhoore van de twee grijze Vaders uit die dagen, ten aanhoore van hunne kinderen en kleinkinderen, ten aanhoore van onze studenten, toekomstige dienaren des Woords.... En dat eerste woord der Reformatie van 1834, ons laatste woord, heet: „Wij verklaren tevens gemeenschap te willen oefenen met alle ware Gereformeerde ledematen, en ons te willen verenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord ge-gronde Vergadering, aan wat plaats God dezelve ook vereenigd heeft.“

Van dat woord nemen we, naar Gods ontfermingen en trouw over ons, ook thans, na vijftig jaren, geen letter terug.“⁶⁾

E. D. KRAAN.

¹⁾ H. Janssen, Voor waarheid en recht, bl. 12.

²⁾ Mag en zal de vereniging doorgaan? Brief aan X, 11 en Z, bl. 3.

³⁾ t.a.p., bl. 13—15, waar men ook de genoemde citaten vinden kan.

⁴⁾ t.a.p., bl. 50—51.

⁵⁾ t.a.p., bl. 51.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Christelijk Nationaal Schoolonderwijs.

Dezer dagen verscheen het 73e Jaarverslag van bovengenoemde Vereniging. 't Is een van onze oudste schoolverenigingen en ook dit verslag is er het bewijs van, dat ze onder ons nog niet mag worden vergeten. Dat gaat anders nog wel eens zoo. Nieuwe verenigingen worden opgericht en die trekken soms de leden van oudere verenigingen af. Zoo moest ook C. N. S. in 1932 weer een zevental scholen verliezen, waar evenwel een winst van 9 scholen en een kweekschool tegenover staat. De vereniging heeft nu 602 scholen en 13 kweekscholen.

De Vereniging voor C. N. S. heeft indertijd heel wat scholen financieel mogelijk gemaakt en is

nog met een enorm bedrag in de welstand van de scholen geïnteresseerd. Alleen daarom reeds gaat het niet op, een dergelijke vereniging aan haar lot over te laten. En de tijden kunnen spoedig genoeg komen, dat we ook weer financieel op eigen organisatie zijn aangewezen. Alleen reeds hierom verdient C. N. S. de steun van alle voorstanders van Christelijk Onderwijs.

Verder heeft C. N. S. haar eigen inspectie. In 1932 was het lezen meer in 't bijzonder het vak, waarop gelet werd. De Inspecteurs geven achter-eenvolgens hun indrukken weer en ten slotte geeft een samenvattend rapport de algemeene indruk. Ik wil hier om persoonlijke redenen niet al te veel van zeggen, maar meen toch, dat het voor menig onderwijzer wel goed is, deze rapporten eens aandachtig te lezen. Het goede op de verschillende scholen kon langs deze weg gemeengoed worden.

Eindelijk geeft het Verslag weer het verhandelde van de Jaarvergadering, waar Dr B. A. Knoppers een belangrijke rede hield over: „Het contact der school in haar hoogere leerjaren en de jeugdbeweging“. Ook de bespreking, die er op volgde, is kort weergegeven.

We kunnen niet anders dan dankbaar wezen voor het werk, dat ook deze Vereniging verricht en de wensch uitspreken, dat de komende Jaarvergadering moge staan in het teken van de vermeerderde belangstelling voor dit werk. Be-doelde vergadering wordt gehouden op Donderdag 5 Juni a.s. te Utrecht, Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, des v.m. 11 uur. Als spreker zal daar optreden de heer W. Uittenbogaard van Amstern, met het onderwerp: „Indrukken van het Eerste Internationaal Christelijk schoolcongres te Wuppertal-Barmen in October 1932 en de strijd voor Christelijk Onderwijs“.

Gr.

G. M.

IN PERSCHOUWT

Van den protestant, die in de „sfeer“ van Genesis „ademt“, benevens van Rome, dat in Exodus zijn „exempel“ zoekt.

Het Christelijk Schoolblad „Onze Vacatures“ geeft verhandelingen over „Israël“. Het nummer van 11 Mei 1933 behandelt het thema: „Van Zwervers zonder Land tot Landveroverend volk“. Dit nummer begint aan § 2: „Mozes“, en bespreekt „het eigenaardig boek Exodus“.

We laten enkele uitspraken volgen. Over de bijbelboeken:

Van al die vele boeken, zijn er wellicht geen twee, die groter contrast met elkaar vormen dan de Aartsvaderengeschiedenis van Genesis en dit boek Exodus, dat ons het ontstaan van het Israëlietisch volk zoo in fellen kleurengloed afschildert.

De „eerste tegenstelling“ is er in wat God doet. Men leze:

De aartsvaders zijn in zekeren zin menschen van gelijke beweging als wij, met dezelfde stoffelijke noden en behoeften, dezelfde zorgen, denzelfden strijd om het bestaan. Nimmer geschieden er, om hen van die zorg om hun aardsch bestaan te bevrijden, wonderen of tekenen. In hongersnood moet Abraham tijdelijk onder den grootsten angst om leven en vrijheid naar Egypte uitwijken. Onder gelijke omstandigheden regent er ook voor Jakob geen manna, maar hij moet zijn geliefden zoon Benjamin zelfs er aan wagen om die mee henen te zenden naar dat land van slavernij, dat reeds Simeon niet terug gaf.

En zoo is het met alles: zoo heel gewone sterfelingen in hun voortdurend klein getoh en gezorg. Geen enkel wonder ten bate van hun stoffelijke noden grijpt in Genesis voor de aartsvaders in. En Exodus, juist om Israël van materiëlen nood te ontheffen, één en al wonder van het begin tot het eind. Er is een moorddadig Farao en de Israëlieten zijn, nauw aan zijn vuist onttrokken, op het punt opnieuw gegrepen te worden — daar opent zich een pad door de zee en ze ontsnappen als door het oog van een naald. Nu zijn ze op het punt om in de gloeiende van de woestijn te verdorsten en — uit de rots stroomt wonderdadelijk een beek door het dorre zand en gretig drinken allen. En iedereen ochtend staan ze op met het wonder van het „uit den hemel neergedaalde“ manna — ja, dubbel wonder, op den sabbath ligt het er niet, maar daags te voren in dubbele portie. Zelfs staat in een bijbehoorend vervolgverhaal (Deut. 29:5) opgeteekend, dat op een tocht van veertig jaren het schoeisel aan de voeten niet gesleten was en de kleederen niet vernieuwd behoeften te worden!

Men versta ons goed: we willen gaarne het wonder het wonder laten; we wijzen er enkel in dit verband op, in hoe verschillende sfeer men ademt in Genesis en in Exodus.

Merkwaardig is reeds hier, dat de schr. de wonderen opzettelijk in verband brengt, speciaal met de kwestie van de „voeding“. Voedingswonderen evenwel waren juist in een woestijn noodig; het zijn dus wonderen tot instandhouding van wat God eerst principieel gewerkt had in het formieren van Israëls volkbestaan. Dat deze formatie zelf evenzeer wonderlijk is, daarvan getuigt Genesis (Izaks geboorte) duidelijk. Genesis laat dus zien, dat God het wonder laat optreden in het ontstaan, Exodus, dat Hij dat doet in het voortbestaan van Zijn verbondsgemeen-

schap-
bewaterin
das ple
e an h
erg sch
moeder
hemach
niet aa
er is in
ren en
moelijk
kleintje
contras
eens, d
zijn aa
in alles
Maar
tegenste

Ma
religi
willer
Di
sche
der
lich
well
om!
spree
bied
maar
innig
wie d
voort
baar
behou
lijkste
zou. I
trouw
drach
groots
God t
ook d
zich a
En
Ik z
Ma
sche
en E
venn
relij
lijk
ziel
draa
Aart
huis

Hier:
van Abt
het ong
Jakobs
zoo heel
we zien
schema
giosit
der zien
wikkelin
ters“ ee
worpen“
gemaakt
onbewus

Dit
een ge
worde
schou
monie

Deze
lange or
gaan ve
hij wil,
lating ve
heel de
gemaakt
het volk
taseerde
heele se
gever hi
goddelijk
en heel
objectiev
zaak va
bijbel zel
maakte
schrijver
heile- er
wat voor
openbaar
blijkt we
sluit op
citeerden

Wij
geldt v
vroeg
meer-
zouder
twee d
mate t
dwang
Russie